

Op Pad met Peter Glas bij de Dommel

CV Mr. Drs. P.C.G. Glas

- 1975-1982 studie wis- en natuurwetenschappen en Nederlands recht, Universiteit Leiden.
- 1983-1989 onderzoeker/adviseur bij het Waterloopkundig Laboratorium (WL|Delft Hydraulics)
- 1989-1991 senior beleidsambtenaar bij het Directoraat Generaal Milieu van VROM
- 1991-2003 regiomanager Centraal en Oost Europa, later lijnfunctionaris bij het Waterloopkundig Laboratorium (WL|Delft Hydraulics)
- 2003-heden watergraaf van Waterschap De Dommel
- 2010-2016 voorzitter van de Unie van Waterschappen
- 2013-heden voorzitter van het Water Governance Initiative van de OESO in Parijs

Functie

- 1999-2003 hoofdingeland namens de categorie ingezetenen van het Hoogheemraadschap van Delfland

52% van totale energiebehoefte uit eigen rioolslib

De voorzitter van Waterschap De Dommel, Peter Glas, draagt de titel *watergraaf* en niet die van *dijkgraaf* waarmee de meeste van zijn collega's worden aangeduid. De Dommel is immers een beek zonder dijken. Waterkwaliteit is nog steeds een belangrijke zorg voor het waterschap. De doelen van de Kaderichtlijn Water voor 2027 zullen waarschijnlijk niet gehaald worden. Ook andere maatschappelijke opgaven vragen aandacht, zoals Natura 2000, duurzame energie en circulaire economie, en burgerinitiatieven kloppen aan de deur.

In het verleden stond de Dommel te boek als een van de meest verontreinigde wateren in Nederland. Hoe staat het nu met de waterkwaliteit?

“Dertig, veertig jaar geleden stond er schuim op het water bij de stuwen. De bagger was wel vruchtbaar voor de moestuinen, maar ook sterk vervuild. Het verhaal van de Dommel is ook het verhaal van de zinkfabriek in de Kempen. Cadmium en zink zitten tot op de dag van vandaag in het systeem. Riolen loosden open op de Dommel en haar zijbeken, en ook de landbouw droeg bij aan de belasting van het water. De kwaliteit is nu sterk verbeterd, maar voldoet nog niet aan de normen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Dat zal voorlopig ook niet het geval zijn. Het effluent van de rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi’s) voldoet wel, maar er is ook nog de huidige en historische belasting door de landbouw. Het lijkt mij een illusie dat overal evenwichtsbemesting mogelijk is.”

Hebben jullie voldoende instrumenten om aan de KRW te voldoen?

“Wij hebben geen instrumenten als het gaat om de landbouw. We kunnen alleen handhaven dat bijvoorbeeld stroken langs de beken vrij zijn van meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Wat er verder op het land gebeurt, is afhankelijk van generiek beleid van de rijksoverheid. Wij gaan niet over diffuse bronnen. Onze deskundigen betwijfelen ernstig of we in 2027 aan de KRW kunnen voldoen. Provincie Noord-Brabant

en de Brabantse waterschappen hebben onderzoek laten doen naar de vraag of de Omgevingswet nieuwe kansen biedt voor de KRW. Als regionale overheden komen we instrumenten tekort. Om de kloof te dichten tussen de eisen van de KRW en de huidige situatie moet er generiek beleid bij komen en dat is een verantwoordelijkheid van het rijk. De Omgevingswet biedt straks weliswaar ruimte voor regionaal maatwerk, bijvoorbeeld afhankelijk van het type boerenbedrijf, de grondkwaliteit of van de nabijheid van natuurgebieden, maar ook met dergelijk maatwerk kunnen we het einddoel in 2027 niet halen. Dus rijk, u heeft nog steeds een eigen verantwoordelijkheid om

ketenpartners, zoals landbouw, chemische en farmaceutische industrie te benaderen.”

Wat is een waterharmonica?

“De waterharmonica is een natuurlijk filtersysteem, aangesloten op een rwzi. Naast de nazuivering die daarin plaatsvindt, is een belangrijkere functie het ‘ecologiseren’, het terugbrengen van leven in het technisch schone water uit de rwzi voordat het de beek in gaat. Een helofytenfilter haalt enkel extra nutriënten uit het effluent, de waterharmonica stopt er leven in. Een waterharmonica bestaat vaak uit combinaties van een helofytenfilter, een cascade om zuurstof in te brengen, water met

rietkragen en een plek waar watervlooiën en ander leven worden toegevoegd. Bij een van die harmonica's is er aan het eind zelfs een paaiplaats voor vissen gemaakt. Vijf van de acht rwzi's van het waterschap hebben nu zo'n waterharmonica. Er is vijftien jaar ervaring mee, we leren er enorm veel van. De eerste was die bij Hapert. Die moet weer op de schop want het ontwerp was niet optimaal. Het is inmiddels een moerasbos geworden. Het water dat er uit komt is zelfs minder schoon dan wat er in gaat. Het bos levert nutriënten na. Het waterschap heeft recent een mooi boek over waterharmonica's uitgegeven: Zuiver water komt tot leven – Vijftien jaar waterharmonica's bij Waterschap De Dommel."

Waterschap De Dommel heeft verschillende Natura 2000-gebieden binnen haar grenzen. De kwaliteit van Natura 2000-gebieden in Nederland is slecht. Verdroging is een probleem. Heeft het waterschap daar een speciale taak?

"Voor veel grote natuurgebieden in Brabant gelden doelstellingen om te vernatten. Een derde van het stroomgebied van de Dommel is begrensde natuur, EHS met flink wat Natura 2000. De verschillende functies van het gebied zijn zeer verweven. Alles is overal dichtbij. Dus als je het hier vernat, zit daar een boer en daar een dorp. Het vinden van een evenwicht tussen landbouw en natuur is een opgave. We hebben inmiddels circa 7.500 hectare vernat en nog vier à vijfduizend hectare te gaan. Wij hebben

daar dus een taak. Met het Programma Aanpak Stikstof (PAS) is er geld beschikbaar gekomen om het hier en daar te versnellen. Het PAS is een kans. Stikstofbelasting door verkeer en landbouw is een probleem. Vernatting leidt tot opname van stikstof in de bodem. Hierdoor komt er ruimte voor ontwikkeling van bedrijven en mobiliteit. Vernattingsprojecten in het kader van PAS worden voor 100% gefinancierd door het rijk. In 2004 is een bestuursovereenkomst tussen waterschappen en provincie gesloten met vijf doelen: beekherstel, waterberging, waterkwaliteitsmaatregelen, droge en natte ecologische verbindingzones en natte natuurplek. De financiering ligt voor 50% bij de provincie en voor 50% bij de waterschappen. Vorig jaar is een nieuwe bestuursovereenkomst gesloten tot 2021. Daar zit weer 90 miljoen in. Sinds 2004 is 380 miljoen geïnvesteerd. Dat vind ik nogal een prestatie. Dat stemt tot tevredenheid. Als er meer geld zou zijn, zou er meer kunnen, maar er zijn ook grenzen aan het draagvlak en het tempo van projectrealisatie. De makkelijke projecten zijn gedaan. Overal waar de schop de grond in gaat zit er iemand in de buurt en die vindt er heel begrijpelijk ook wat van."

De Unie van Waterschappen wil dat alle waterschappen samen in 2020 40% van hun energiegebruik zelf duurzaam produceren. Hoe gaat Waterschap De Dommel dat doen?

"In Tilburg hebben we een energiefabriek die vanaf volgend jaar 52% van onze totale

energiebehoefte produceert uit rioolslib van al onze rwzi's. Het rioolslib wordt gekraakt en vergist. Dat levert methaan op dat omgezet wordt in elektriciteit voor de eigen installaties. Het kan ook worden opgewerkt tot aardgas waar de bussen in Tilburg op rijden. De installatie is rendabel en betaalt zich binnen tien jaar terug. In 2028 willen alle waterschappen samen 100% energieneutraal zijn. Tot 2020 worden al honderden miljoenen in geïntegreerde rwzi's en energiefabrieken geïnvesteerd. Er worden ook grondstoffen teruggewonnen, met name fosfaat, maar ook cellulose, alginaat en andere stoffen. Een bijdrage aan een circulaire economie."

Onlangs was de opwekking van stroom door een kleine particuliere waterkrachtcentrale in de Dommel in het nieuws. Hoe is het waterschap betrokken bij deze Dommelstroom?

"In de stuw van Sint-Michielsgestel wordt sinds kort met behulp van een Archimedes-schroef energie uit waterkracht gewonnen. Het is een burgerinitiatief. We vonden het een goed plan en hebben met kennis, rekenwerk en vergunningen bijgedragen. De initiatiefnemers zelf hebben voor financiering gezorgd door de verkoop van certificaten. We beheren nu samen die stuw. Er zijn meer mogelijkheden voor waterkracht, een stuw in de Essche stroom wordt onderzocht. Het is een gegeven dat het waterschap wettelijk geen energiebedrijf is. Er is wel een soort gedooiruimte om in

het kader van de bedrijfsvoering energie te produceren. Ik hou wel van particulier initiatief. De opening van de waterkrachtcentrale trok veel publiek. Als we dat als waterschap zelf gedaan hadden, waren er minder mensen gekomen. De aanwezigen hadden certificaten gekocht. Dat ding is van hun. Ik vind dat wel zo mooi voor het waterverhaal, het bewustzijn over de cruciale rol van water in onze samenleving en voor wat je zelf kunt bijdragen aan behoud en bescherming van de planeet.”

En windmolens?

“In Tilburg bestaat een initiatief om drie windmolens te plaatsen op en om het terrein van de rwzi. Een van die molens zou voldoende zijn om in de elektriciteitsbehoefte van de rwzi te voorzien. De andere twee zouden stroom leveren aan het net. Het Dagelijks Bestuur wilde daarin een

aandeel nemen, maar een bestuurslid, een professor, had uitgerekend dat windmolens de minst duurzame manier van duurzame energieopwekking zijn. Om een stabiele levering aan het net te garanderen, zou voor elk windmolenparkje een bruinkoolcentrale in Duitsland gebouwd moeten worden. Hij hanteerde ook het juridische argument dat het waterschap niet in het leven is geroepen om energie te produceren. Toen is het afgestemd door het Algemeen Bestuur. Wel mogen we de grond ter beschikking stellen. We maken het mogelijk, maar zijn geen aandeelhouder.”

Wat is de betrokkenheid van het waterschap bij het burgerinitiatief Dommelbimd?

“De oude loop van de Dommel door Bortel moest worden hersteld. Net toen dat was afgerond kwam er grond beschikbaar langs

de Dommel. Een burgerinitiatief wilde die grond verwerven om te vrijwaren van ongewenste ontwikkelingen zoals de aanleg van een woonwijk. De initiatiefnemers zijn een crowdfunding gestart die heel succesvol was. Ze kwamen ook naar het waterschap, maar wij hadden daar geen doelen. De Dommel kronkelt er natuurlijk en er waren geen knelpunten. Dus waarom zouden we dan investeren in die grond? Ze hebben de aankoop mogelijk gemaakt door certificaten uit te geven. Mijn vrouw heeft ook zo'n certificaat gekocht. Als er nu weer zo'n initiatief langs zou komen, zouden we daar minder zwart-wit over denken en het besluit om het al dan niet te doen beter afwegen. Misschien zouden we er nu wel voor kiezen, als er meekoppelkansen zijn, zoals de aanleg van een wandelpad. Als het onze zichtbaarheid en die van het water zou vergroten en als het een goed burgerinitiatief zou zijn, dan zouden wij daar als overheid verantwoordelijkheid in kunnen nemen en een financieel belang. Achteraf gezien ben ik wel blij dat we toen nee gezegd hebben. 'Nee' gaf het signaal dat je het zelf moet regelen. Als een burgerinitiatief denkt dat de overheid het wel zal betalen, vind ik het geen burgerinitiatief. Het spannende is dat de burgers het zelf doen. Het is onze verantwoordelijkheid om ze de ruimte te geven. Dat zijn we nu met elkaar aan het oefenen.”

JOS DEKKER EN DAISY DE VRIES

De Dommel en het landschap

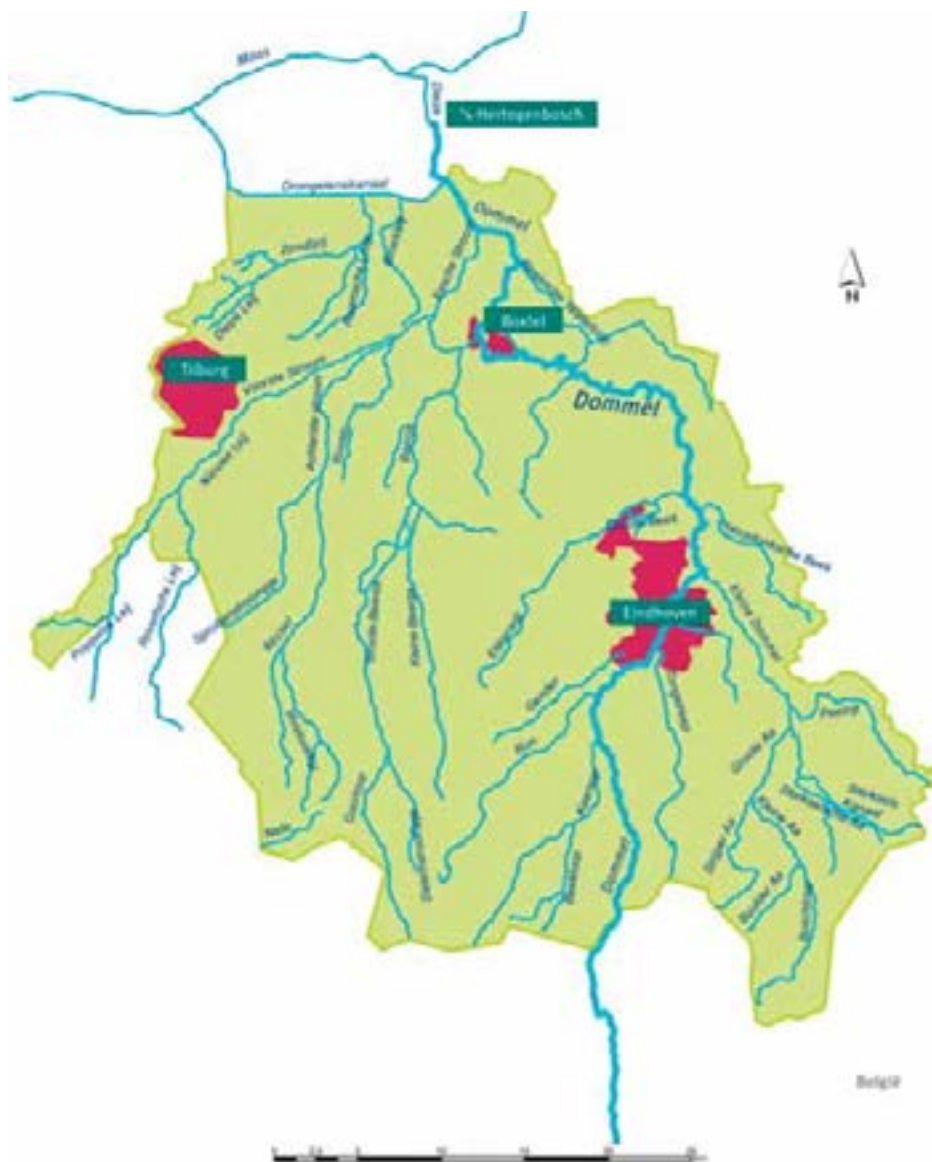
Het werkgebied van Waterschap De Dommel is ruim 150.000 ha groot (zie kaart). De Dommel is circa 120 km lang, waarvan 85 km binnen het werkgebied. Daarnaast komen er vele andere watergangen voor in het werkgebied. Het stroomgebied heeft, volgens Peter Glas, drie in oppervlakte min of meer gelijke functies die nauw met elkaar verweven zijn: natuur, landbouw en bebouwd of stedelijk gebied.

We spreken Peter Glas in het Groot Duyfhuys in Liempde, een oude karthuizerhoeve in beheer van het Brabants Landschap, gelegen aan de Dommel. Met hem mee is Joeri Renes, voormalig jeugdwatergraaf en nu stagiair bij het Brabants Landschap.

Een meanderende Dommel past in het Brabants landschap. Joeri Renes: "Meandering ziet er mooi uit, haalt het oude plaatje terug en biedt kansen voor de natuur, zoals voor de ijsvogel die in de schuine zandwalletjes kan broeden. Er wordt ruimte gecreëerd rondom de beken, zodat deze meer hun eigen weg kunnen vinden. De dynamiek is er groot genoeg voor."

Op dit moment lopen er geen hermeanderingsprojecten voor de Dommel. Vanaf Nuenen tot Boxtel is de Dommel vrij meanderend, vanaf Boxtel tot Den Bosch is de beek gekanaliseerd. De oude slingers kunnen daar niet teruggebracht worden, vanwege stuwen, waterstanden en veranderd grondgebruik. Voor de zijbeken worden wel projecten uitgevoerd.

Na het interview laten Joeri Renes en Peter Glas ons het Sint-Janspontje zien, een voetveer over de Dommel, onderdeel van het 'Ommetje De Maaï', een wandelroute van een kleine zes kilometer door het boerenlandschap van de Meierij.

Kaart 1 Werkgebied waterschap De Dommel (dommel.nl)